

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կես տարվանը 6 ռուբլի
Առանձին համարները 7 կոպեկով
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մեջ
Մեր հասցեն. Тифлисть. Редакция «Мшакъ»
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրությունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(այսի կիրակի և տոն օրերից)
Յայտարարությունը ընդունվում է ամեն լեզուով
Յայտարարությունների համար վճարում են
խրաբանչիւր բառին 2 կոպեկ.

ՀԻՄՆԱԳԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԳԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կաթողիկոսի անդամների կողմից. Արհեստներ
գիւղում.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մեր բաժնե-
նորոգումը. Կեղծ վկայագրեր. Ծանր վիճակ.
Նամակ էջմիածնից. Նամակ Բագրատից. Նամակ
Խմբագրությունից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵ-
ՍՈՒԹԻՒՆ. Ամերիկայի հպատակությունը ընդու-
նած հայերը. Տեղեկություններ թիբեթացի Հայաս-
տանից. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵ-
ՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻ-
ՐԱԿԱՆ. Անդամների կոնգրեսի օրնոթություն.

ԿԱՌՈՂԻԿՈՍԻ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԿՈՆԳՐԵՍ

Այսօր տապալում ենք ամենայն հայոց
Կաթողիկոսի անդամների կողմից, որը գա-
ւառական մի քանի քաղաքներում արդեն
հանդիսանում կարգապահ է և այս
տուններին էլ պետք է կարգապահ թիֆլիսում:
Կոնգրեսի պատճենը վաղուց ստացված էր
մեր խմբագրությունից մեջ, սակայն մենք
անյարամբ համարեցինք սպառնալով «Մշակ»
էջերում այդ պաշտոնական-կրոնական գրու-
թիւնը նախ քան նա պաշտոնապէս կար-
գապահի եկեղեցիներում: Բայց ինչպէս ե-
րևում է, հոգևոր իշխանությունը որոշ
կարգապահութիւն չէ արել կոնգրեսի կար-
գապահ ժամանակի մասին, այնպէս որ
մի քանի անգիւղում նա արդեն կարգապահ
լինելով, դարձել է հասարակութեան սե-
փականություն, թէև շատ անգիւղում՝ դեռ
ոչ Բացի կրօնից լրագրությունների մէջ ար-
դեն լայն տեսակ կաթողիկոսական կոնգրեսը
այնպէս որ մենք մեզ բարոյապէս ազատ
ենք համարում այժմ տապալութեան սալ
• այդ պաշտոնական գրութիւնը:
Վեհափառ Մկրտիչ Կաթողիկոսի այդ
անդամների կողմից չայ հասարակութիւ-
նը սպասում էր անհամբեր և հետաքրք-
րութեամբ: Ասում ենք անհամբեր և հե-
տաքրքրութեամբ, որովհետև Վեհափառ
Կաթողիկոսը իր այդ կողմից օժտուած ան-
սովորաբար արել են իր նախորդները և
այդ համաձայնեցր արդէն առիթ տուեց
կարծելու, որ այդ անդամների կողմից մեջ,
բացի հայրապետական օրհնութիւնից, ար-

տապալում կը լինի էջմիածնի այժմեան
գահակալի մեր եկեղեցական գործերի մա-
սին արած գիտողութիւնները կարծիքնե-
րը մտադրութիւնները, յոյսերը: Այդ բա-
ւական չէ: Այդ կոնգրեսի վեհափառ հե-
ղինակը յայտնի է եղել ամբողջ հայու-
թեան իբրև տաղանդաւոր գրող, իբրև ազ-
գու և սուր գրչի աէր մի անձն, որի կոն-
գրակը կարող պիտի լինէր սրտեր շարժել, մտա-
ծելու նիւթ սալ:
Ահա թէ ինչու Վեհափառ Կաթողիկո-
սի անդամների կողմից սպասվում էր ան-
համբեր և հետաքրքրութեամբ:
Կիսկով ժողովրդին Հայրապետը առում է,
Կիսկէք թէ քանի շատ բազմապիսի և
բազմապատիկ են չափ և կշիռ պարտաւոյս
Այլ ևս մինչ հասեալ կամ ի ծերութիւն և ան-
յիշալ դեօթանասուն ամն, մինչ ձեռս ի վեր կա-
լիս ալլըն անեն ինձ գոթի, իւ կարացից վճարել
զայնչափ պարտս զոնէ փորձածսն տաղանդին
չափով: Եւ զիսպղ նսար է ինձ արածել զձօն
սեփական, որ ընդ ամենայն աշխարսն ցիրուցան
կան, անտես յաշաղ ինոց, և ուր չը կարեն հա-
սանել տաք այցելութեան ինոյ:
Ապա շարունակելով իր խօսքը, Վեհա-
փառը աւելացնում է.
«Այլ ունիւ ես պա, որ ծոտ են և տեսանն
զձեզ, նպաս են իմ ընտելակից եղբարք, հովիւք
և առաջնորդք իւրաքանչիւր վիճակաց»:
Այդպէս ուրեմն, մի կողմից ժողովրդին
յիշեցնելով այն բազմութիւն, բազմատեսակ
և ծանր պարտաւորութիւնները, որ հա-
մարտային միաձայն ընտրութիւնը դնում է
իր վրա, և միւս կողմից ակնարկելով իր ծե-
րութիւնը, որը թոյլ չէ առաջ իրանկիւնայնակ,
առանց օգնականների, սեփական ոյժերով ա-
ռաջ տանելու Կաթողիկոսի ծանր պաշ-
տոնը, այն էլ ներկայ Նախագահներու մի
էջմիածնի գահակալը ուղղակի հասկա-
ցում է, որ իր յոյսը իր հոգեւորական-գոր-
ծակցիցների վրա է, որոնք համադրանում
են ժողովրդի մէջ իբրև հայոց եկեղեցու
պետ և ազբը, իբրև կապի այդ նոյն ժո-
ղովրդի և եկեղեցու պետի մէջ:
Այդ հիմնական, համակրելի միտքը, նոր
միտք չէ: Գեռ սրանից աւելի քան 30 տա-
րի առաջ, Մկրտիչ իրիմեան, վարդապետ
եղած ժամանակ, «Արձաի Վասպուրականի»

մէջ, խօսելով հայոց կաթողիկոսի գործու-
նէութեան մասին, այն գեղեցիկ և հիմնական
միտքն էր արծարծում, որ էջմիածնի գա-
հակալը, մեն-մենակ, առանց հոգեւորակա-
նութեան համարաշխ, ներդաշխի, եռան-
դուն աջակցութեան, ինչքան էլ ինքը նշա-
նաւոր լինի, չէ կարող իրագործել իր
մտքերը և ցանկութիւնները, որքան էլ այդ
մտքերը և ցանկութիւնները գեղեցիկ և
համակրելի լինեն:
Ժողովրդի հետ անմիջապէս կապված,
ժողովրդի մէջ գտնվող եկեղեցական սպա-
սաւորները, սկսած վիճակաւոր առաջնոր-
դից մինչև վերջին քահանայ, պետք է լի-
նեն կաթողիկոսի մտքերի և ցանկութիւն-
ների համարաշխ, անձնուէր հոտարոյններ,
վեհափառ մէջ և էջմիածնի սիրտում
մշակված և արծարծված օգտաւէտ պրօֆես-
ների և համակրելի ձեռնարկութիւնների
անշեղ իրագործողներ...
Հակառակ դեպքում, նոյն իսկ Վեհափառ
Խրիմեանս—որի անցեալը գեղեցիկ ցանկու-
թիւնների և մտքերի մի ամբողջ շարք է
կազմում—անկարող կը լինի միայնակ ի-
րագործել իր մտադրութիւնները. և ոչ թէ
միայն շատ գեղեցիկ պրօֆեսիաներ և համա-
կրելի ցանկութիւններ կը մնան մեռած
ստառ, դատարի խօսքեր, այլ նոյն իսկ շատ
աշխարհայ գեղծամներ՝ կաշառակերու-
թիւնը, անգործունէութիւնը, ինտրիգները,
խռովութիւնները և այլ զայնակեղեցուցիչ
երեւոյթներ, որոնք այժմ խոր արմատ են
զգեց հոգեւորականութեան մէջ, փոխանակ
արմատախիչ լինելու, աւելի կամեն, և կը
հասցնեն ամենայնաւորի հետեւեցնելի, վերջ-
նական անկման...
Երբէք էջմիածնից այնպիսի ուշադրու-
թեան և յոյսերի կենտրոն չէ եղել, որքան
անցեալ տարի: Ամբողջ հայ ժողովուրդը
լարված ուշադրութեամբ սպասում էր:
Անցեալ շուր ամիսը, ինչպէս ինքը Վե-
հափառ թիֆլիս եղած ժամանակն անց,
նուրիվ է գործերի և մարդկանց հետ ծա-
նօթանալու: Երածը եղած է:
Եւ ահա այժմ, Վեհափառը, հրատա-
րակելով իր կոնգրեսը, այս յունվարից էլ

ինչպէս ինքը յաճախ ասել է էջմիածնում,
սկիզբն պետք է դնի իր գործունէութեան
Թող ամբողջ հայոց հոգեւորականութիւնը
զգայ, որ սա մի վճռական րօպէ է և գործի
կանգնի:
Ժողովուրդը սպասում է:
ԱՐՁԱՍՏՆԵՐ ԳՐԻԳՈՐ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԿՈՆԳՐԵՍ ԵՐԵՎԱՆԻ

Տ. Տ. ՄԿՐՏՁԻ ՍՐԲԱՋԱԳՈՅՆ ԿԱՌՈՂԻԿՈՍԻ
ԱՄԵՆԱՑՆ ԷՍՏՈՅ

Մկրտիչ ծառայ Յիսուսի Քրիստոսի և
անհամանելի կամքն Աստուծոյ եպիսկո-
պոսապետ և կաթողիկոս Ամենայն Հայոց
Ծայրագոյն Պատրիարք համազգական նա-
խամեծար Աթոռոյ Արարատեան առաքե-
լական Մայր եկեղեցուց արթոյ կաթողիկէ
էջմիածնի

Ողջոյն քեզ, Առաքելական եկեղեցի Հայաս-
տանեայց, Թաղեալի, Բարդուղիմէոսի և Գրիգորի
աւետարանաւ ծնակք ի Քրիստոս. ածնակք և
զարգացեալք հաւատալք Աստուածաբանութեանս:
Ողջոյն քեզ, Մայր Արհմ լեան Աստուծոյ Ե-
րուսաղէմ, ի թեզ երեցեաց լայն աշխարհի
Մարմնացեալ փրկիչն, նոյն Միածին էջ ի Հօրէն,
եզ զհիմն Արարատայ եկեղեցոյն լուսակերտեալ
սուրբ էջմիածնի:
Ողջոյն քեզ, Տուն և առաքելական Աթոռ
Սրբոց Յակովբեանց: Ողջոյն համայն միաբանա-
կան ուխտին Հայոց, որ իբրև խաչակիր զինուոր
պնդիք և պաշտէք զանօրինական սուրբ տեղին և
ամենայն անձնութեամբ պաշտպանէք զվի-
ճակն Հայոց ցանկալին և նախանձելին համայնից
արանց:

Ողջոյն քեզ, Կաթողիկոսներ և Պատրիար-
քներ, որ ընդիս համաձայնից եղբարք էք ի վա-
րել և աննել զբաշտոն Քրիստոսի եկեղեցոյն:
Գիտէք թէ քանի մեծ է պատասխանատուութիւն
մեր առաջի մեծ շնորհապատին զի իւրաքանչիւր
որ ի մեջ գիր հօտին համարս ունի սալ:
Ողջոյն քեզ, հովիւք և Առաջնորդք փոք-
րիկ հօտին Հայոց, որ արթուն աչք հակէք և
արածէք զհաւատացեալ հօտն Քրիստոսի, յիշելով
զբան Տեառն, թէ «Հովիւ քաջ զանձն իւր գնէ ի
վերայ ոչխարաց»:
Ողջոյն քեզ, վարդապետք եկեղեցոյ, որ ու-
սուցանէք և աւետարանէք զհաւան կենաց. միւս-
թարեցեք, միտքիւրեցեք զժողովուրդ, զի լի եղև
արտաութեամբ. թողեալ լինին մեզք իւր, ասէ Աս-
տուած:
Ողջոյն քեզ, Քահանայք Բարձրերոյն Աստու-
ծոյ, որ մատակարար էք սուրբ խորհրդոյ եկեղեց-
ոյն, դատարարք և պահպան ընտանեկան
սրբութեան և պիտէք թէ քանի մեծ է պաշտոն ձեր:
Ողջոյն քեզ, Սարկաւազուք, որ խունկ ար-
կանէք առաջի Սեղանոյն Աստուծոյ և մատակա-
րար էք որոյն և աղբատին. յիշեցէք զիսպղ սար-
կաւան մեծին Ներսիսի՝ նմանողը լերուք նմա:
Ողջոյն քեզ, Կովիւք, որ քաղցրածայն երգօք
Շարականաց և աղից՝ շարժէք զհօղին Չերմ-
ուանութեան ի ժողովուրդն, պաշտել և սիրել
զԱստուած, դուք զիբրին սրբաբան զասուցն թե-
րէք զնմանութիւն:
Ողջոյն քեզ, Հարք և Եղբարք վանական ուխ-
տին, որ պահպան հրեշտակք էք մնացեալ նըշ-
խարաց վանօրէնից, որք յաւերական պարձանայ

յիշատակ են մեր նախնի կրօնաւոր և գրասէր
սուրբ հօրք:
Ողջոյն քեզ, վարժապետք և ուսուցիչք, քեզ
յանձնեալ էք աղբային կրթութիւն և դատարարա-
կութիւն մանկանց ի պէս պէս ուսուցան և զի-
տութիւնս, որոյ նպատակն է միայն վարել և
տանել զմարդիկ ի լաւագոյն կենսա. ոչ միայն ի
բարեբաւտիկ վիճակս աշխարհի, այլ և ի վերին
Քրիստոսի արքայութիւնս:
Ողջոյն քեզ, խմբագրիւք Հայոց, որ ճգնիւք
անդալար յաշխատութիւնս և իբրև հրապարակա-
խօս մտնեալիկ, գրով և թղթով վարէք զժողո-
վուրդն ի յառաջագիտութիւն և քաղաքակրթու-
թիւն բանալով զմիտս նոցա ընդունել զլաւն և
խորշի ի վատէն: Ձգիչ, զգիչ, ջանացէք միշտ ի
չինել, զի այս է ձեր սեպուհ պարտք:
Ողջոյն քեզ, յօրինիչ մատենագիրք և թարգ-
մանիչք զորոյ ի զանազան լեզուաց նկրկնակու-
թեանց, զորս օգտակար համարիք բարոյական
կրթութեան և ձեռնտու արուեստին գիտութեան:
Ողջոյն քեզ, Բարերար Մեկենասք, որ քա-
ղաքներով զգրասիք աշխատաւոր ժողովն ի լայն
հանէք զմտաւ վատարով և ընծայէք ազգին, որով
ճօխանան և հարստանան աղքատիկ մատենագրա-
րանք Հայոց:
Ողջոյն քեզ, նախնանորք սուրբ Կրօնի,
եկեղեցաւոր, ժողովրդասէր բարեպաշտ Ողբ, որ
չինէք զեկեղեցոյն և զպարտոցս, հաստատելով և
պահելով կրօնի և ուսման տաճար, որով լուսա-
ւորին որդիք եկեղեցոյ և ժողովուրդն յոյգորի
Աստուածաբանութիւնս, որ քան զամենայն ինչ
զօրաստ է:

Ողջոյն քեզ, ուսանող մանկուք և օ-
րիւրք, եղբարք և քոքք, որ ձեռն ի ձեռն տուեալ
ի միասին երթալք և գալք ի կրթութեան տա-
ճարն, բարեբաւտիկ և երջանիկ էք, եթէ հաւա-
սար կրթութեամբ պատասխալ միմեանց ձեռն
տալք յաւուր պսակաղբութեան քերոյ ի սուրբ
ամուսնութիւնս:
Ողջոյն քեզ, Մարտաբաղաքացիք և դաւառա-
կան քաղաքացիք, որ պարտալք ի ձեռակիրտ
արուեստս և ի շահալիստութիւնս, որ աշխա-
տիք յառաջ վարել զգործս քեր ինաստուն տըն-
տեսութեամբ և ճարտարագիտութեամբ, միշտ
մրցելով և զարգանալով ըստ պահանջման ժամա-
նակին:
Ողջոյն քեզ, բնակիչք դաշտաց և լեռնաց
չինական երկրագործ ժողովուրդ, որ սիրէք զհօղն
և մաճ, զոչխարն և տուար, դուք աշխարհի բարի
և անխորզալ վատակին աշխատաւոր ժողովն էք,
դուք հարազատ որդիք էք նախնօր մերում. զոր-
ծեցէք զերկիր և պահեցէք, զիսկով թէ միայն
երկիրն է քեր կենան և զօրութիւն, միշտ ջանա-
ցէք անկորուստ պահել այդ հայրենաստուր ժա-
ռանագութիւնս:
Յետ ողբունեցոյ զամենայն դասակարգս քեր,
ժողովուրդ Հայոց, դառնա՛մ արդ պատմել քեզ
թէ զինչ արար Տէր ընդ իս և զիսկէք արդեն զի
հաշակեցաւ. ընդ ամենայն աշխարհ:
Ոչ որպէս կամին մարդիկ, այնպէս առնէ Տէր,
այլ որպէս ինքն կամի և ու կարէ հաւու լինել
անքննին խորհրդոց նորս. զի ո՞ գիտաց զմիտս
Տեառն և ո՞ եղև նմա խորհրդակից թէ խելա-
մուտ արասցէ զնա:

գիւղացին իր անից երկար ժամանակով կողմնակի պարագաները ինչպէս է սայլապանութիւնը, ապրանք տանել—բերելը, անասունից փայտ կարելը չեն բաժանում գիւղացուն իր անից: Դա մի քանի օրով գիւղից հեռանում է և դարձեալ վերադառնում:

Ինչ վերաբերում է արհեստներին՝ նրանք շատ դանդաղ են առաջագոնում, և այդ հանգամանքը շատ ցաւալի է:

Մի քանի գիւղերում միայն կան, բայց դարձեալ չեն զարգացնում, ուրիշ տեսակ արհեստներ և այն էլ քիչ չափով և պատահական ձևով:

Արհեստներին սակաւութեան պատճառը այն է, որ գիւղացիները մինչև այժմ պահանջ չեն ունեցել նրանց մէջ և այժմ, երբ նրանց կարողութիւնը զգացվում է, արհեստ սովորեցնողներ, նոր գործով պատրաստեան ընտանեացիներ չը կան:

Միջոցառ արհեստի շատ արդիւնքներ, որ մեկը ներմուծում ենք մեր երկրը ուրիշ տեղերից, կարող է ինչ պատրաստել մեր գիւղացիները, և ինչ որ չը լըրջ կերպով սկսէին սովորել իրանց ապրած տեղին յարմար արհեստներ և նրանց արդիւնքները վաճառանոց հանելին:

Արհեստներ տարածելու խնդիրը շատ կարևոր է: Դա գործ է առնել գիւղացու ձեռքը այն ժամանակ, երբ նա ազատ է երկրագործութենից և այդպիսով աւելորդ մի եկամտով աղբիւր դառնալով ոչ միայն չէ կտրում գիւղացուն իր անից, այլ և ամրացնում է նրա կապը իր տան հետ:

Արհեստներ տարածելը կարելի է աշոյնացնել կամ դպրոցներով մէջ իջնել: Ղաւառակայ կամայ կամայ սովորեցնելով կամ առանձին արհեստանոցներ հիմնելով, որտեղ մարդիկ պարագայէն յատկապէս միայն արհեստներ ուսանելու նպատակով, և կամ առանձին վարպետներ ուղարկելով երկրի դանագան կողմերը, որ իրանց օրինակով ցոյց տան հնշտ ըմբռնելի արհեստները:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՒՄԻՆԵՐԻՆ

«Մշակի» Յ-րդ համարը, յննդեան տունն զգալիաբար շարժւում օր, յունվարի 8-ին լոյս չի տեսնի, այլ լոյս կը տեսնի երեքշաբթի, յունվարի 11-ին, և դրանից յետոյ սովորական կարգով կը շարունակվի:

Ստիպված ենք նորից կրկին որ «Մշակը», առանց բացառութեան, չենք ուղարկել և չենք ուղարկիլ նրանց, որոնք չեն վերանորոգել իրանց բաժանորդագրութիւնը այս տարի:

Մինչ փոքրիկ և կրտսեր էի ի մէջ եղբարց և արածելի զիմ փոքրիկ հօսն ի լեռան վարազայ, առ հովանեալ Բրիտտոյի Աւար սուրբ Նշանին, ձեռն Տեսնեալ կարաւ դիտ, ան ձերապագիւ և կացոյց ի վերայ լեռինն Սիօնի, ուր երեկոցա Բանն բժիշկ մարդկութեան և վերանորոգիչ հասցեալ մարդոցն:

Յերեսուն ամաց անտի մինչև ցեօթնաստուն ամի իբրև խցիցդէն մի տխար անօթ մըտ վարեալ և զլըրեալ ընդ քարքարու ա երեկ առասպալա աշխարհի, այնպէս եղէ զի կարծեցին մարդիկ թէ խազա շահախոնքաց, և զինչ էր, որ կենդանի պահէր զիս. միայն հեղութիւն և իսպառ համբերութիւն:

Անդ ի Սիօն մօտ էր նորոգիչ բրտան Յիսուս, որ անզրէն վերստին նորոգեաց դեկեալ անօթս: Միանգամ և երկիցս հրանդոցայ յոյժ, այնպէս թուեցաւ ինձ թէ հասեալ կամ առ դուռն դերեղ մանին, և եղէ ես որպէս դատասի մերձ ի հաստանիլ, սիրտ իմ և շունչ զեւու յիս՝ բայց ի գոչեցի. սիլ Տէր, զեա տարածում է ասացիլ, որ առ բարձր պատմիկ պարտա ունիմ առ Քեղ և առ եկեղեցին, թող սուր, դարձն զօրի իմ, զի կեցից և վճարեցից: Ո՛հ թէ մեռանիմ չմնամ պարտապան առաջիլ քո անաւոր ատենից:

Եւսա ինձ Տէր և որդեկացաւ, և յաւել ինձ նոր կեանս, վերացոյց ի լեռնէն Սիօնի, եզ ի Սիօն Այլարտապ, ի կաթուղիէլ Էջմիածին և ասաց, «Որդի մարդոյ, դեա կացուցիլ դեղ ամաղ Հայոց և հովիւ վարասեալ հօսին սուրբ Գրիգորի»: Ահա քեզ ժամ և ժամանակ, երթ վճարեան զպարտս ըր:

Մեր հին բաժանորդների մի քանիսը, որոնց բաժանորդագրից մնացող կայ մեր խմբագրութեան մէջ, զեա չեն յայտնել մեզ թէ արդեօք իրանց փողը յետ են ուզում ստանալ, թէ ուզում են շարունակել ստանալ «Մշակ» և ներկայ 1894 թիւին: Եւ որովհետև այդպիսիներին այս տարի «Մշակը» չէ ուղարկում, ուստի խնդրում ենք շուտով այդ մասին մի կարգադրութիւն անել:

ԿԵՂՄ ՎԿԱՅԱՌՈՒՄ

Այն օրից, երբ մեր գիւղերում կազմակերպվեց էգրագրի, և էգրագէտ վաշխաւուներն տրվեց, այն օրից սկսած զրկչը և թուղթը դարձաւ մի սարսափելի դէպք՝ ամեն տեսակ զեղծուների, ամեն տեսակ խտրաբայութիւնների համար:

Ով փոքր ի շատ է ծանօթ է մեր գիւղերի կեանքին, և զիտեղ է մեր գիւղական ժողովրդի մէջ զեր կատարող էգրագի, նա շատ լաւ գիտէ, թէ ինչ խտրեր են խաղում այդ ազան և բըր, վաշխաւուները, զօրք և գիւղացիները իրանց համագիւղացիների դիմին, և այդ էլ յանուն օրինքի, յանուն իրաւունքի:

Եւ երբ մէկը համարձակվում է այդ գիւղական «աղանթի» ու մեծամեծների երեսով տալ նրանց խտրաբայութիւնները, անարդար պահանջներ և հարտանտորութիւնները, նրանք իսկից ձեռքը ծոցն են տանում և հանում՝ իրանց պաշտպանութեան դէմքը՝ վկայագրեր, համարտակամութիւններ, օրինական պարտագրեր, կալուածական գրեր: Դայում էք այդ վկայագրերին, ըստ երեւոյթին նրանք միանգամայն օրինական են, կրում են կանծաւոր տարեկիւ և ամսաթիւ, օրինական կնիք, մեծ թւով ստորագրութիւններ, և միշտ էլ կրկնելով սակայն՝ «վասն անզարգիտութեան Մանգաւար Բաղդասարեանի և ինդրանոց նորա ստորագրեց Բաղդասար Մանգաւարեան»:

Բայց հետաքրքրիչէք մի փոքր, և կը տեսնէք, որ միջից այնպիսի հրէշաւոր ինտրիգաներ են զուր ցալիս, որ աչքած կը մնայ:

Ահա երեկոցան ժամը վերջացաւ. աղան, կամ ամանտէրը աչքով է անում զբարիքին, կամ աչքուակրին, և մի ժամից յետոյ արդէ գիւղի «մեծամեծները» նստած վաշխաւուի տանը, զինու չեբի չուրջը, դատադիրների նման, փափում, պրօէկտներ են կաղում, մէկին դժօքը նետում, միւսին փայլուն ապագայ խոտտանում...

Միւս օրը՝ գիւղական գրագիրը իր չուխայի կամ մաշված սերթուկի ծոցում դրած՝ մի լեռն է պտտեցնում. մի տեղ նա սպանում է, միւս տեղ խոտտանում, երբորդ տեղը խտրում... Մի քանի օր չանցած՝ վկայագիրը արդէն պատրաստ է, և չանցած մի երկու ամիս, այդ էլ զժ վկայագրերի շնորհիւ՝ խեղճ գիւղացին և երկու օրը անխնայ իր անիցը կը վերադառնա:

Կամ վճարում է իր պարտքը, կամ մի կալուածք մէկից միւսի ձեռքն է թելում, կամ օտարակցութիւնը մի եղբորից յըլում՝ միւսին է տրվում, կամ զիւրի հարստահարչը տանուակր կամ պատգամաւոր է դառնում, և այն և այն և այն...

Գիւղական խաղաղութիւնը վրդովող, խեղճերին՝ զօրեղների ձեռքը տուող այդ սարսափելի կերպովը բացառիկ դէպք չէ, և ոչ էլ հազաւորապէս մի բան.—դա մի ընդհանուր երեւոյթ է դարձել, կրկնում ենք, այն ըստ գիւղերում, ուր արդէն կազմակերպվել է զբաղքի, գրագէտ վաշխաուի, գիւղական—հարստահարչի տրվող—որոնց ձեռքում կեղծ վկայագրանք ակելի սուր զէք է, քան աւագակի համար սուր և հրացանը...

ՄԱՆԻ ՎԻՃԱԿ

Նոր տարին սկսվում է մեր գիւղացիների համար ծանր հանգամանքներով. գիւղական ազգաբնակչութեան մեծամասնութիւնը կարօտ է օրական ապրուստի, պարտքերի մէջ լորժած և անգիտակ իր առաջիկայ անտեսական վիճակի մասին: Դա հասց է ունի իր սեփական ապրուստը հայթայթելու, իսկ շուտով նա պահանջ պէտք է զգայ սկրմացու ունեւնալ վարուցանքի համար:

Այնպիսի տարի սկսել չունենալու պատճառով գիւղացին շատ տեղ չէր ցանկ իր արտերի մի հիմնադրով, բարբոր, նոյն իսկ երկուրդ մասը: Եթէ նոյնն էլ կրկնվի այս տարի, գիւղացին դարձեալ չի հաւատալ բաւակաւանքի հաց և նորանոր պարտքերի մէջ կը կտնուի:

Տեղական հասարակութիւնները իրանք պէտք է վերցնեն իրանց վրա նախաձեռնութիւնը որոշելու իրանց կարելի չափը, կազմակերպել փոխադարձ օգնութեան գործը, զիման ուր հարկն է պարտք և նպատ խնդրելու:

«Մշակը» ընթերցողները գիտեն, որ Նոր-Բայագիւտում, զաւաւապակի և գործակալի նախաձեռնութեամբ, կազմվել է մի մարմին, որ իր վրէ է վերցնել Էջմիածին հաց մատակարարել ամբողջին և ժողովարարութիւն է անում օգնելու նըրանց, որոնք հաց գնելու կարողութիւնից անզամ գուրկ են: Դա բանում է մի փուտ, որ պէտք է հաց թելի միայն այդ նպատակով:

Նոր-Բայագիւտի փորձը—մի փոքրիկ փորձ է, շատ մեղմաբար և համակրելի: Նրա օրինակին պէտք է հետևեն և ուրիշ քաղաքները և գիւղերը: Հասարակութիւնները, կազմակերպելով գործող մարմիններ, որոնք դրամ և հաց ձեռք բերելին բաւակաւանքային:

Այդ կազմակերպված մարմիններին կարող կը վրտութեան հասանել հովուաց՝ (չհնամարդական գրով և թղթով խօսել ընդ ձեռ, ժողովուրդը Հայոց, թէ յերկրի աստ մինչև մտեալ իցեմ և թէ յերկրի, զի և անդ կենդանի եմ հոգում, ուր հօգը մեր նախնի սուրբ Հայոց կան և աղօթիւն վասն ձեր:

Այլ ունիմ ես աչս, որ մօտ են և տեսանի զԱգիւտագնա են իմ ընտրեակից եղբարք, Հովիւք և Աւաշտորդք իւրաքանչիւր վիճակաց. որոց յանձնեալ է ոչ յինչն այլ Քրիստոսէն. հովուել և յանձնաձեռն պահել և հաստատել ի հասաստ Աւաքեակական եկեղեցոյն Հայաստանեայց, որոյ հիմն թաղէս և Քարգոլիմէս եղին և զորջ շինուածն ան ի կատար հրաշալի նահատակութեամբ սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչն:

Գիտէք իսկ և հուշակեցաւ թէ յաւուր հանդիսի օծման մերում առաջիկայն սուրբ Զաւարիս ուխտեցի հաւատարիմ մեալ առ այդ հիմն և շինուածն աւաքեակական եկեղեցոյն Հայաստանեայց և պինդ պահել զաւանդութիւնս մեր նախնի սուրբ Հարց, զըռչանալ շիրմատեղի դցանին հայրենի:

Եւ գուք իսկ ուխտակից էք ընդ իս և զնոյն ուխտն ունիք ի ձեռնարկութիւնէ շնորհաց, անաւրատ և անարդար պահել զիմիքն, որ աւանդեալ է մեզ ի Քրիստոսէ, յԱւաքեայց և ի սրբազան Հայրապետաց:

Ուստի կայ և մնայ մեզ ամենեցուն երկիւղածութեամբ ծառայել առաջիկ հետեւ, զի ունիմք մեք իւրաքանչիւր զմեծ պատասխանատուութիւն ըստ շարիճանի և շնորհաց, որ տեսալք են ի Հօգւոյն պաշտել զեկեղեցին, հոգալ վասն եկեղեցոյն և եթէ յաշխարհի աստ պատրաստի և առաջի մեր

ինչին օգնել և հեռուր բարերարներ, զիտեւալով այն տեղերը, ուր պէտք է նրանք ուղղեն իրանց նպատակները:

Այդ կազմակերպութիւնները առանձին հետաքրքրութեան պահանջում. պահանջվում է համարուն և անկեղծ վերաբերմունք զէպի գործը:

Ահա յարմար զէպերից մէկը մեր զաւաւապական կենտրոններին համար՝ օգնութեան զաւու ժողովրդին նրա մեծ կարելի ժամանակը: Թող բանակաց անձինք յորդորին ամեն տեղ կազմակերպութիւնների այդ կարևոր փորձերին ձեռնարկելու և օգնութեան զաւու թէ ինքնօգնութեան միջոցով, թէ ուրիշների նպատար խնդրելով և թէ զիմեղով վարչական մարմիններին՝ ստանալու օժանդակութիւն փոխարինաբար:

ՆԱՄԱԿ ԷՋՄԻԱՅԻՆՑ

Գեղտեղներ 26-ին

Վեհաբար կաթողիկոսի հրամանով «Արարատի» խմբագրութեան նոր մասնագործով կազմակերպվեց Հեռագրով արդէն ձեռնարկվեց խմբագրութեան մասնագործով անդամների անունները: Ահա մի քանի լրացուցիչ անդակութիւններ: Խըմբագրական մասնագործի նախագահ, կամ այսպէս ասած, խմբագրուպետ է նշանակված հայր խորէն Մոեփանէն և մանկավարժական բաժնի վարիչ: Միւս անդամները՝ Մեսրոպ վարդ. Տէր Մովսիսեան, Եղիշ Մաղաթեան, Արշակ Տէր-Ալեքսեան, Խորէն Խորնայ (Արարատի) այս կամ այն մասի վարիչ են, նախկին թէ ուրիշ հասարակական իր մասնագործութեան: Վասնապէս վի անդամ Նիկողայոս Տէր-Աւետիքեան (Արարատի) սրբազրիչն է, և Վեհուք սարկաւազ Գեան-Վեցեան նախագահ նշանակված է անդամ:

«Արարատի» ծրագրը մեռում է նոյնը, իսկ արտաքինը ենթարկվելու է մի քանի փոփոխութիւններ: Ասում են, որ նոր «Արարատը» իր արտաքինով պէտք է նմանվի Միլիտարեանների «Հանդէս Ամսօրեայ» հանդէսին, երեսները նրա Հման երկու սկնակի բաժանված և որ ամենազգեսուտն է և հետաքրքիրը, առաջիկայ տարի պիտարվար անից «Արարատը» հրատարակվելու է ամիսը և բիւլետենի:

Ի դէպ է ասել, որ «Արարատ» ամսագիրը անցեալներում մի տարբերակ զիճակ է ունեցել, այդ ամսագիրը հիմնական փոփոխութեան ենթարկելու, անկի հետաքրքրական դարձնելու: Բարձր փորձերը վերջ ի վերջոյ ասմանափակվել են ամսագրի դիրքի, թղթի, տառերի փոփոխութեամբ միայն, մինչդեռ հակառակ—բաւակալութիւնը մնացել է միշտ անկենդան, միշտ մուռեղյին և իրական կեանքին, ընթերցողները մասաւոր հոգեւոր պիտոյքներին ծառայելուց միշտ հեռու: Այդ է պատճառը, որ այդ ամսագրի ֆրիտտուի խաչ, յօժարութեամբ կրել և երթալ զհետ զօրագլխոյն, որ սասաց. «Եր ոչ առցի զիտալ իւր և կեցեցէ զինի իմ՝ չէ ինձ արժանի»: Ծնորձ մեծ է մեզ, եթէ սիրով և համբերութեամբ կրկնեցնք զնոյն խաչ:

Աղօթեցէք վասն իմ, ով գործակից հոգեւոր իմ Եղբարք, զի գիտէք թէ իսան իմ ծանրաբայն է, զոր եզ ի վերայ թիկանց խոց եկեղեցին Հայաստանայց: Այլ թէ դուք զօրակալ լինիլէք ինձ, որպիսեօք Սիմէոն կիրենացին, ես յայնժամ զօրացեալ ի Հողոյն բարձեալ զիտալ սիրով ածեմ ի կատար Գողգոթային:

Եւ ես աղօթեմ վասն Ձեր, զի և դուք զնոյն խաչն համբերատար սիրով բարձեալ երթիլէք զհետ խաչեալ Փրկչին մերոյ, զի անհնարին է մեզ խոտափել ի խաչն, քանզի ասաց Յիսուս. յաշխարհի աստ նեղութիւն ունիցիք: Եւ զինչ իցէ նեղութիւն մեր առ նեղութիւն նահատակ նախնեացն:

Իսկ դու եկեղեցի և ժողովուրդ Հայոց, որ ընտրեցիք զիս հովիւ: Ձեզ ևս ապատան լինիմ աղօթիկ ձերոց և հեռատմ թէ լուէ Տէր ձայնի աղաչանաց Ձերոց և պահէ զիս տես սիրելի եկեղեցոյն իւրոյ: Կեցից ես վասն ձեր և դուք վասն Քրիստոսի: Ամէն:

Գրեցաւ անդամիկ կոնգրակ օրհնութեան ի 15 Գեկ. 1893 ամի Փրկչական և ըստ տօնարիս ՌՅԹԹ Մայր Աթոս Հայաստանայց ի Ս. Եջմիածին, ի վարարչապետ:

«ստիպված» բաժանորդներ՝ քանանները և ուսուցիչները, ամսագիրը ստանալով, թերթերն անհամապատասխան վարչապետին ամենին զարմանալի էլ չէ, քանի որ այդ ամսագրում մեծ մասամբ տպվել են այնպիսի յօդուածներ, որոնց կարգադրը, ինչպէս Վեհապետը ասեց մի անգամ, «կը պաղի, կիջնի, կը ցածրանայ»:

Մենք յոյս ունենք, որ ներկայ խմբագրութիւնը պէտք է կարողանայ այդ ամսագիրը իր վայել բարձրութեան վրա դնել, միայն զրա համար անհրաժեշտ է մի պայման, որ խմբագրութիւնը խմբագրութիւն չի մնայ, այսինքն բոլոր անդամները համաձայնութեամբ թողալով յօդուածները, որովհետեւ մի «խելքը լաւ է, երկուսն աւելի լաւ է»:

Սակայն ցարք որտի ստիպված ենք յայտարարել, որ օրինակ անգամ Ա. Տէր-Միքայէլեանը պիտանայ իսկ, անուղղակի միջոցներով աշխատում է չեղբայրները խմբագրութիւնը՝ այդպէս ինչպէս բացատրել այդ պարտի վարժուցը, որ նա իր յօդուածները տպագրութեան համար հիմնականից իսկ դիմում է կողմնակի միջոցներով:

Չարմանալի են մեր գործերը. ուսումնարանական վարչական յանձնաժողով է կազմվում, մէկ էլ տեսք մի հոգեբանական վարժապետ է և աշխատում է հակառակ յանձնաժողովի իրաւունքները այնպիսի նոր, չը լաված իրաւունքներ ձեռք բերել, որոնցով ինքն իրան լուծվում է յանձնաժողովը: Խմբագրական մասնաժողով է կազմվում, յանկարծ նոյն այդ մասնաժողովի անդամը աշխատում է դանդաղ միջոցներով անգամ քաղաքային իրաւունքներ ձեռք բերել, որով բնականապէս լուծվում է մասնաժողովը: Երբ պէտք է վերջապէս մեր մէջ էլ պարագի և իրաւունքի սահմաններ որոշվին:

հաւատարիմ ծառայողին: Ուստի յայտնելով ձեռքի մանկերը չնորհակարութիւնը, թոյլ առէք նաև աւելացնել մի խօսք մեր ապագայ գործունէութեան մասին: Մենք դիտենք այն բնուսակիր մշակներին, որոնք աճազին նաւը իրանց ուսերի վրա առած՝ հակառակ ջրի ընթացքին, վեր են քաշում այդ մեծ և ծանր բեռը և տեղափոխում մի տեղից միւս տեղը: Այդպէս էլ ես ձեր ամենքի օգնութեամբ և ձեզ հետ միասին այդ հասարակութեան բեռը պէտք է տանենք ընդհանուր օգտի համար. թող այդ գործում օգնէ մեզ Տէրը»:

Այդ խօսքերը առաջ բերեցին ծախհարութիւններ:

Այս նախկին բարտուղար պ. Բելիակին քուէարկվեց զարմեալ քարտուղարի պաշտօնի համար: Բելիակին, որը մտաւորապէս 15 տարի վարում է այդ պաշտօնը, ընտրվեց 56 ձայնով ընդդէմ 1-ի:

Գեղեցիկների 29-ին, երեկոյեան ժամը 7-ին, դուռնալի զանգում կատարվեց վարչապետի անդամները ընտրութիւնը նոր քաղաքագրութեան Անտօնովի նախագահութեամբ: Առաջարկվեցին 7 կանդիդատներ, որոնցից գաղտնի քուէարկութեան ենթարկվեցին և ձայները առաւելութիւն ստացան հետևեալ անձինքը. — Բալաբէգ Օրտաչիբեգով 53 ձայնով ընդդէմ 3-ի, Իրաւաբան Ալեքսանդր Արթրեզեան 38 ձայնով ընդդէմ 18-ի և զիւղաբան Արաք Սարգսեան 36 ձայնով ընդդէմ 20-ի:

Այսօր կայանալու է քաղաքագրութի փոխանորդի ընտրութիւնը:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, դեկտեմբերի 22-ին
Հանգուցեալ Գրիգոր Արծրունու դազադի վրա մի խումբ արիւնքների կողմից դրած պակից աւելացած մի փոքրիկ գումար, այն է 21 ռուբլի 60 կօպ: Կամեալով նպատակաւորաբար գործադրութիւն տալ այդ գումարին, այդ խմբի կողմից կարգադրվեց նոր շարունակելով ժողովարարութեամբ լրացնել այդ գումարը, որպէս զի Գրիգոր Արծրունու յիշատակը յարգելու համար կարողանանք միջնակարգ դպրոցում մի աշակերտ պահել: Պարտք ենք համարում յայտարարել, որ այդ նպատակի համար 1893 թվի փետրվարից սկսած ստորագրվել են հետևեալ անձինքը.

- Հնգական ռուբլի. 1) Առաքելեան Ս. 1) Խոջա-միրան: Երեքական ռուբլի. 1) Թիւրքիւսեան Ն. 2) Խոջաբեկբեկեան Ս. 3) Միքայէլեան Ս. 4) Հակոբիւրեան Ա. 5) Միքայէլեան 6) Արամակիսեան Ն. 7) Խաչատուրեան Ս. 8) Աւետիսեան Ս. 9) Մարտիրոսեան Ս. 10) Ղարաբեկեան Ս. 11) Վարդապետիկեան Ս. 12) Ալեք-Նյախալուպեան Ս. 13) Գրիգորեան Ն. 14) Գրառուրեան Վ. 15) Բազմեան Ն. 16) Գալանթիանեան Ն. 17) Սարգսեան Ն. 18) Խաչատուրեան Ս. 19) Նարինեան Ն. 20) Ալեքսանդր Ք. 21) Գրառուրեան Ս. 22) Մուսաբեկեան Ս. 23) Խիթրեան Ս. 24) Արիւսեան Վ. 25) Իշխանուհի Արզումանեան Ս. 26) Արզումանեան Ա. 27) Գորգեանեան Ս. 28) Եղիազարեան Ք. 29) Մէհրաբեան Ն. 30) Տէր Ալեքսանդրեան Ն. 31) Ամիրաջեան Ս. 32) Թուրանեան Ն. Երկու-երկու ռուբլի նուրբիկ են՝ 1) Սարգսեան Ս. 2) Տէր-Նիկողոսեան Ս.: Մէկ-մէկ ռուբլի՝ 1) Արթրեան 2) Թէմուրազեան Ն. 3) Գրառուրեան Ն. 4) Միլեան Ա. 5) Բայրեզուրեան Գ. 6) Խաչատուրեան Ա. 7) Մի ոմն:

Ընդամենը՝ 117 ռուբլի. աւելացնելով պակից մնացած 21 ռ. 60 կօպ. կը լինի՝ 138 ռուբլի 60 կօպէկ: Այդ գումարից աշակերտին պատրաստելու համար վճարված է 75 ռուբլի. մնացած 63 ռուբլի 60 կօպէկը գործադրվում է նոյն սանի ուսման համար: Իր ժամանակին կը հրատարակենք նոր նուիրատուների արգանանները և գումարի գործադրութիւնը:

Տիֆլիս Եղիաբէկ Թիւրքիւսեան
Տիֆլիս Սրբուհի Խոջաբեկբեկեան

ՆՆԻՐԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Մշակի» խմբագրութիւնը իր պարտաւորութիւնն է համարում հրատարակել չնորհակարութիւն յայտնել այն անձանց, որոնք նոր տարվայ առիթով չնորհարուցին «Մշակի» 22-րդ տարեգործը:

Կիրակի, յունվարի 2-ին, Թիֆլիսի դուռնալի զանգում կայացաւ Բարեգործական ընկերութեան ընդհանուր ժողովը շարունակութիւնը: Այդ օրը ժողովը ընկեց և ընդունեց գաղափարա-մասնազարմանի ծրագիրը: Ընդհանուր ժողովը պարտաւորութիւն դրեց խորհրդի վրա՝ որքան

կարելի է շուտով ձեռնարկել գրադարանի բացմանը:

Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութիւնը, կամ աւելի լաւ է ասել՝ հոգաբարձութեան չորս անդամները, մտադրութիւն ունեն առաջիկայ փետրվարին դպրոցի շինութեան հիմքը դրել և օրհնել տալ: Զարմանալի խաղեր են խաղում այդ մարդիկ: Ամբողջ ութ տարի է ոչինչ չեն շինել, տարիներով յետաձգել են այդ ամենակարեւոր գործը, և այժմ, երբ հին հոգաբարձութեան գոյութիւնը մազկից է կախված, երբ նոր հոգաբարձութեան հաստատութեան խնդիր կայ, երբ վերջապէս օրից օր սպասվում է թեմական առաջնորդի հաստատութիւնը, — այդպիսի մի խառն և անորոշ ժամանակ այդ մարդիկ մի այնպիսի շինութեան հիմք են ուղղում դրել, որ հարկը հազարներ է պահանջում, և դրա հետ միասին լուրջ վերաբերմունք, և շատ խիստ ընտրութիւն տեղի և ղեկավարներին... Ինչ կը նշանակէ ութ տարի քննուց յետոյ այդպէս պատկաւաւ ընկնելը: Լաւում ենք, որ, մինչև անգամ արձան շտապում են, որ նոյն իսկ չեն սպասում, որ հոգաբարձական նիստ կայանայ և օրագիրը ստորագրեն, այլ օրագիրը ծառայի ձեռքով այս և այն հոգաբարձուի տունն են ուղարկում: Կրկնում ենք. ինչ կը նշանակէ...

Պարիզի «Paris-Piano» երաժշտական թերթի յաւելուած «Le Cri-Cri» թերթի մէջ հրատարակված իշխան Գուրիան Լուսինեանի կենսագրութիւնից երևում է, որ իշխանը տպագրութեան համար պատրաստել է արդէն իր «Տրանսկրիպտից հայերէն բառարանը» և մի ուրիշ «Բառարան թիւրքերէնից ֆրանսերէն», որոնց վրա բառական ժամանակից ի վեր աշխատել է Լուսինեան իշխանը: Նոյնպէս պատրաստել է «Նապօլեօն Ա-ի պատմութիւնը», ընդարձակ կերպով. մտադիր է նաև նորից հրատարակել իր «Ընդհանուր ազգերի պատմութիւնը», որ վնասակար է տպագրվել, ընդարձակելով նրան և 10 հատորի բաժանելով:

Միջ հեռագրում են Ալեքսանդր օրագիրը, յունվարի 2-ից, «Այսօր» պատարագից յետոյ, երկու սեռի բազմաթիւ հասարակութեան ներկայութեամբ, կատարվեց հոգեհանգիստ ի յիշատակ Գրիգոր Արծրունու: Արտասանվեցին ձառեր, մասնաժողովի կողմից մի օրակ դրվեց:

Ստացանք վրաց «Մօմբէ» (Համբարներ) նոր ամսագրի 1-ին համարը, Ալեքսանդր Ճօնիայի խմբագրութեամբ: Վրաց գրականութեան համար դա մի նոր և ուրախալի երևոյթ է: Ամսագիրը թէ իր արտաքին տեսքով և թէ բովանդակութեամբ շատ լաւ տպագրութիւն է գործում: Ամսագրին աշխատակցում են վրաց գրականութեան մէջ յայտնի ամենալաւ ոյժերը, որպէս են Ի. Ճօնիայեան, Ա. Գրիգորեան, Նիկողոսեան և ուրիշները: Խմբագրական յօդուածի մէջ «Մօմբէ» խմբագրութիւնը ասում է, թէ «վրաց հասարակութեան մէջ ութ տարի շարունակ կարել էր զգացվում մի ամսագիր: Այդ պատճառով զանազան անձինք աշխատում էին ամսագիր հիմնել, բայց զգալիորաբար, նրանց աշխատութիւնը աջողութեամբ չէ պակսել: Այդ ժամանակամիջոցում ամսագրին փոխարինում էին լրագրիները և հաս-հաս հրատարակվող գրքերը և գրքիցները, որոնք բառական շատ սպվում էին: Բայց, ի հարկէ, ոչ լրագրիները և ոչ գրքերը չէին կարող ամսագրին փոխարինել»: Այս բացատրելով իր պրոգրամը, ամսագրի խմբագրութիւնը ասում է, թէ ամսագիրը այն առաւելութիւնն ունի հաս-հաս, թէկուզ բազմաթիւ գրքերից, որ նախ-ոճի մի որոշ թիւ կարողացողներին, և երկրորդ ամսագրի մէջ տպվող յօդուածները յայտնի ուղղութիւն և կապ ունեն, և ոչ թէ հաւաքածու է զանազան անկապ յօդուածների: Ամսագրի մէջ իրանց վրա են դարձնում ընթերցողները ուշադրութիւնը Նիկողոսեանի յօդուածը՝ քաղաքային ընտրութիւնների մասին և իշ. Ճօնիայեանի վէպը «Օտարտի պատմութիւն» վերնագրով:

Կ. Պօստից և Թիւրքիայի գանազան քաղաքներից մեզ դիմողներին ստիպված ենք կրկին յայտարարել, որ «Մշակի» մուտքը Թիւրքիայ արդիւնված է:

Միջ հոգորդում են հետևեալ տեղեկութիւնը. «Այս օրերս Թիւրքիայից կարս եկողները պատմում են, որ մի քանի քուրդ ցեղերի մէջ թշնամութիւնը հասել է վերին ստիճանին: Հանանցի

և մի այլ ցեղի քուրդերի մէջ իր թէ տեղի է ունեցել խոշոր ընդհարում: Երկու կողմից սպանվածների թիւը հասել է 300-ի: Սպանվել են 7 հոգի «էլազասիներ»: Թիւրքաց և պարսից սահմանապահ իշխանութիւնները միջամտել են արհեստագործութիւնը դադարեցնելու համար»:

Անցեալ դեկտեմբերի վերջը լոյս տեսաւ «Տարագ» շաբաթաթերթի անցեալ տարվայ № 45—48: Միւս երկու համարը՝ 49—50 լոյս պէտք է տեսնեն այսօր: Այդ համարներով «Տարագի» խմբագրութիւնը բաւարարութիւն է տալիս իր անցեալ տարվայ բաժանորդներին և բացում է ներկայ 1894 թվի բաժանորդագրութիւնը: Ինչպէս երեւում է, «Տարագը» զիւսուորակ պէտք է պատկերազարդ հրատարակութիւն լինի: Լոյս տեսած համարների մէջ զետեղված պատկերները չքեղ և բառական զեղեցիկ են. մանաւանդ սիրուն է «Վազրը մարտնչում է կոկորդիլոսի հետ» և Չայ-կովկաս «Եզնի» (Մեզգին) օպերայից պատկերները:

Ռուս հրատարակիչ Պավլենկով, որն ունի մի շարք գեղեցիկ հրատարակութիւններ, անցեալ տարվանից սկսել է հրատարակել գրքերի մի նոր սերիա «Сказочная библиотека» անունով, որի մէջ պէտք է մտնեն բոլոր կուրսուրական ազգերի աչքի ընկնող հեքիաթները: Այդ սերիայի գրքերի թիւը կը հասնի մինչև 200-ի:

Այս օրերս Պետերբուրգում վախճանից համակրելի Ռուս հրատարակիչ Պ. Գալպերով, որ խմբագրում էր «Недѣля» շաբաթաթերթը և նրա յաւելուած «Книжки Недѣли» ամսագիրը: Պ. Գալպերով աչքի ընկնող տաղանդ չէր, բայց իր տոկոսութեամբ, եռանդով, աշխատասիրութեամբ և համակրելի ուղղութեամբ Ռուս հրատարակչութեան մէջ գառաւոր տեղ բռնեց, գործելով այդ սապարիզի վրա աւելի քան 25 տարի:

- Յօդուած Գրիգոր Արծրունու արձանի և գրուածքների տպագրութեան ստացանք. 1) Աղաչալից, Պետրոս Տէր-Յովհաննիսեանի միջոցով հանգանակած 24 ռուբլի 50 կօպէկ. 2) Շամախուց, Բ. Օսմանցիանից՝ 3 ռուբլի. 3) օր. վառվարէ Լազարեանից՝ 1 ռուբլի. 4) Թիֆլիսից, Ստեփան Մանուկեանից՝ 8 ռ. (մնացորդ բաժ.) 5) Պետրոս Տօնապետեանից՝ 3 ռուբլի. 6) Բազուից, Միկիտ Միկիտեանից՝ 8 ռուբլի. 7) Նուխուց, Մի ոմն, — 5 ռուբլի. 8) Կրկնից, Մի ոմն, — 8 ռուբլի (մնացորդ բաժ.). 9) Արիսաբալից, Աւետիս Ազատեանից՝ 4 ռ. 50 կօպէկ (մնացորդ բաժ.). 10) Ղուբայից, Գեորգ Ղուբաշեանի միջոցով հանգանակած 7 ռուբլի. 11) Բաթումից, Ստեփան Կեկելեանից՝ 1 ռ. 66 կօպ. 12) Միխայիլովից, Աբրահամ Բեորախեանից՝ 5 ռուբլի. 13) Բազուից, Աւետիս Յովսէփեանից՝ 2 ռուբլի. 14) Վաղիկովից, Արաք Գեղարեանից՝ 2 ռուբլի. 15) Պետրոս Գալպերովից, Ղազար Սիւնիկեանից՝ 8 ռուբլի (մնացորդ բաժ.). 16) Մերից, Գաւիթ Մէլիք-Մարտիրոսից՝ 8 ռուբլի (մնացորդ բաժ.). 17) Բազուից, Սարգիս Աւարեանից՝ 5 ռուբլի. 18) Մի խումբ աշակերտներից՝ 17 ռուբլի. 19) Թիֆլիսից, Յովհաննիս Տէր-Սարգսեանից՝ 6 ռուբլի. 20) Մի ոմն — 1 ռուբլի Ռուսին նախկին 1386 ռուբլու հետ այժմ ունենք 1513 ռ. 66 կօպէկ:

Թիֆլիսում բառական շատ տարածված է ինֆլուէնցա հիւանդութիւնը:

Միզրի դիւղից մի խումբ անձինք, ուղարկելով մեզ 10 ռուբլի, խնդրում են «Մշակի» մի տարվայ համարը ուղարկել մի որ և է հայ ուսումնասանին: Մենք որոշեցինք ուղարկել «Մշակը» Չարդախու գեղի ծխական դպրոցին: Մօակալից, այնտեղի հայ երիտասարդ վաճառականների մի խումբ՝ ուղարկելով մեզ 30 ռ., խնդրում է «Մշակի» երեք համարները յատկացնել ըստ մեր հայեցողութեան: Մենք «Մշակի» մի օրինակը յատկացում ենք Նորս դիւղի հայոց դպրոցին, երկրորդ օրինակը յատկացում ենք Կարսի հայոց ծխական դպրոցին. երրորդ օրինակը Սեանի վանքի միաբանութեանը: Վարչապետից, պ. Յակոբ Երեց-փոխեան, ուղարկելով մեզ 10 ռուբլի, խնդրում է «Մշակի» մի համարը իրեն նուէր իր կողմից ուղարկել Մծարա գեղի հայոց դպրոցին: Պ. Յովհաննիս Տէր-Սարգսեան նուիրել է «Մշակի» 1894 թվի մի օրինակ Թէլաւի հայոց դպրոցին:

